

लोकमत

भालजी पेंढारकर केंद्रात प्रवेश सुरू

कोल्हापूर : येथील भालजी पेंढारकर सांस्कृतिक, ललित कला केंद्र व सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ यांच्या संयुक्त विद्यमाने अभिनय अभ्यासक्रमाची प्रवेश प्रक्रिया सुरू झाली आहे. याशिवाय शिवाजी विद्यापीठातील लोकविकास केंद्रातील चित्रपट व नाट्य अभिनय अभ्यासक्रमासही प्रवेश सुरू आहेत. या केंद्रात अभिनयाचे सखोल व शास्त्रशुद्ध प्रशिक्षण देण्यासाठी प्रात्यक्षिकांवर भर राहणार आहे. कोल्हापूरसह मुंबई, पुणे येथील तज्ज्ञ शिक्षक विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करणार असल्याची माहिती या केंद्राच्या व्यवस्थापकांनी दिली.

लोकसत्त्वा

‘डीकेटीई’स स्वायत्त महाविद्यालयाचा दर्जा

कोल्हापूर : शिवाजी विद्यापीठाने इचलकरंजी येथील डीकेटीई टेक्स्टाईल अँड इंजिनिअरिंग इन्स्टिट्यूटला शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ पासून अधिकारप्रदत्त स्वायत्त महाविद्यालयाचा दर्जा दिला आहे.

शिवाजी विद्यापीठाने हा दर्जा देण्यासाठी अर्ज मागविले होते. प्राप्त अर्जाची छाननी केल्यानंतर डीकेटीईस स्वायत्त महाविद्यालयाचा अर्ज पात्र ठरला. त्यावर व्यवस्थापन परिषदेने मोहोर उमटवली.

लाभ कोणता ?

विद्यापीठ अनुदान आयोग आणि राज्य शासनाच्या अधिसूचनेनुसार उत्कृष्टताक्षम आणि उच्चस्तरीय दर्जा प्राप्त केलेल्या विद्यापीठांशी संलग्नित डीकेटीई महाविद्यालयाला त्यांच्या

स्वायत्तेच्या कालावधी इतका अधिकारप्रदत्त स्वायत्त महाविद्यालयाचा दर्जा देण्यात आला आहे. यामुळे महाविद्यालयाचे एकत्रित पदवी प्रदान करण्याबरोबरच नवीन प्रमाणपत्र, पदविका, पदवी आणि पदव्युत्तर अभ्यासक्रम सुरू करणे अधिक सुलभ होणार आहे. विद्यापीठाच्या मंजूरीने पीएच. डी.चे अभ्यासक्रमदेखील सुरू करता येतील. अभ्यासक्रमांची नावे बदलणे, मूल्यांकनाची पद्धत निश्चित करणे, निकाल जाहीर करणे, गुणपत्रके बहाल करणे याची मुभादेखील डीकेटीईस मिळणार असल्याचे मंगळवारी सांगण्यात आले.

सुगंधी वनस्पतींमधील तेलाचे प्रमाण मोजणी

सुगंधी वनस्पतींच्या उत्पादनाकडे सध्या मोठ्या प्रमाणात शेतकरी वळत आहेत. मात्र ही शेती करताना सुगंधी वनस्पतीमधील तेलाचे प्रमाण नेमके कधी किती तयार झाले आहे हे न समजल्यामुळे शेतकऱ्यांचे आर्थिक नुकसान होत असते. या अडचणीत शेतकऱ्यांच्या मदतीसाठी शिवाजी विद्यापीठातील संशोधकांनी एक उपकरण तयार केले आहे.

निंबाळकर यांचा या संशोधन चमूमध्ये समावेश आहे.

सुगंधी वनस्पतींचे उत्पादन अलीकडच्या काळात वाढत चालले आहे. सुगंधी तेलाची बाजारपेठ वाढत चालली आहे. औषधी वनस्पतींच्या विविध भागांचा वापर विशिष्ट रोगांवर उपचार करण्यासाठीही होतो. आयुर्वेदिक आणि युनायिटेड सारख्या भारतीय औषध प्रणालीमध्ये त्याचा वापर केला जातो. जैवविविधतेने नटलेल्या आपल्या राज्यात असंख्य वनस्पतींच्या प्रजाती आहेत. त्यातील अनेक वनस्पतींचा उपयोग औषधी म्हणून होत असतो. आयुर्वेदाचे महत्त्व वाढत चालल्याने औषधी वनस्पतींचा गरज, मागणी वाढत आहे. तसेच सुगंधी वनस्पतींची मागणीही झपाट्याने वाढत आहे.

सुगंधीचा दरवळ

आपल्याकडे प्रामुख्याने चंदन, केवडा, जिरीनियम, पाल्मारोज, दवणा, गवती चहा, पुदिना, सेंट्रोनेला, लेमन ग्रास, पचोली, वाळू, पुदिना आदी प्रमुख सुगंधी वनस्पती आहेत. सुगंधी वनस्पतींच्या सुमारे १५०० प्रजाती आहेत. त्यांपैकी ५०० पेक्षा जास्त प्रजातींचा अभ्यास केला गेला आहे. औषधी आणि सुगंधी वनस्पती आर्थिकदृष्ट्या महत्त्वाच्या वनस्पतींमध्ये औषधे, परफ्युम, फ्लेवर्स आणि सौंदर्यप्रसाधने वनवली जातात. सुगंधी वनस्पतींमधील तेल काढण्यासाठी तेल निष्कर्षणाच्या विविध पद्धती वापरल्या जातात. ऊर्ध्वपातन या प्रक्रियेत पाण्याद्वारे ऊर्ध्वपातन, पाणी व वाफेद्वारे ऊर्ध्वपातन, वाफेद्वारे ऊर्ध्वपातन यांचा

भाभा समूह
विद्यापीठाचे
कुलगुरू डॉ.
रजनीश कामत,
सहायक प्राध्यापक
डॉ. तुकाराम
डोंगळे, डॉ. गणेश
निगवेकर, डॉ.
क्रातिवीर मोरे
आणि डॉ.
मानसिंगराज

उपकरणाची अचूकता वाढवणार

हे उपकरण शेतामध्ये कितीही वेळा चावणीसाठी वापरता येते. यामध्ये थोडा बदल करून इतर वनस्पतींच्या तेलाची चावणी करता येऊ शकते. किंबहुना विविध वनस्पतींसाठी एकच उपकरण तयार करता येणेही शक्य आहे. मविध्यात याच्यामध्ये कृत्रिम बुद्धिमत्तेचा वापर करून या उपकरणाची अचूकता वाढवता येऊ शकते. डॉ. मानसिंगराज निंबाळकर.

शेतकऱ्यांसाठी वरदान

शिवाजी विद्यापीठाच्या संशोधक चमूने सुगंधी वनस्पतींमधील तेलाची चावणी करण्यासाठी विकसित केलेले पोर्टेबल उपकरण हा एक अत्यंत महत्त्वाचा शोध असून, सुगंधी वनस्पतींची लागवड करणाऱ्या शेतकऱ्यांसाठी वरदान ठरणार आहे. सध्या उपलब्ध असलेल्या चावण्या शेतकऱ्यांना परवडत नाहीत. त्या पार्श्वभूमीवर शेतकऱ्यांच्या शेतात जाऊन तेथील वनस्पतींमधील तेलाचे प्रमाण मोजणे शक्य होणार आहे. यामुळे शेतकऱ्यांचे अकाली कापणीमुळे होऊ शकणारे नुकसान टाळले. डॉ. दिगंबर शिर्के, कुसूर

समावेश होतो. सुगंधी विलयनमध्ये 'व्हायोलीट' व 'कॉन्सट्रेट' बनवणे, वायुरूप द्रविके वापरून निष्कर्षण याचा समावेश होतो. सुगंधी वनस्पतींपासून विविध रसायने, तेले वेगळी करणे, विशेष प्रक्रियेद्वारे अल्कलाइड्स, स्टिरॉइड्स, ऑईल्स अंर्क वेगळे बाष्पनशील/व्होलाटाइल ऑईल्स अंर्क वेगळे करून त्याची विक्री करणे या बाबींचा प्रक्रिया पद्धतीत समावेश होतो. अशी प्रक्रिया केंद्रे वैयक्तिक अथवा सामुदायिक पद्धतीने चालवली जातात. शुद्ध स्वरूपातील सुगंधी द्रव्ये निर्यात करून मोठ्या प्रमाणावर परकीय चलन मिळू शकते. सुगंधी तेलांमध्ये 'फ्रॅग्रन्स' व 'फ्लेवर' यांना मोठे महत्त्व आहे.

उपकरणाचा सुगंध

सुगंधी वनस्पतींमधील तेल सामग्रीचे विश्लेषण करण्यासाठी निर्माण केलेल्या उपकरणासाठी संशोधकांच्या चमूला हे पेटंट मिळाले आहे. या उपकरणातून तेलाचे प्रमाण मोजण्यासाठी अस्थिर सेंद्रिय संयुगे सेन्सर वापरला आहे. या सेन्सरला मायक्रो-कंट्रोलरद्वारे आउटपुट दिले जाते, तेव्हा सॅम्पलमधील तेलाचे प्रमाण दर्शविले जाते. हे उपकरण अगदी हाताच्या तळव्यावर मावण्याइतके असून, ते सहज हाताळता येते. प्रत्यक्ष चावणीच्या ठिकाणीही त्यामुळे सहज वापरता येऊ शकते. सुगंधी वनस्पतींच्या लागवडीमधून होणारा नफा हा त्या वनस्पतींमधील तेलाच्या प्रमाणावर अवलंबून असतो. हे तेलाचे प्रमाण वनस्पतीचे वय, हवामान आणि जमिनीची उत्पादनक्षमता आदी घटकांवर अवलंबून असते. योग्य वेळी पिकाची काढणी

केली, तरच जास्तीत जास्त तेल मिळून शेतकऱ्यांचा नफा वाढू शकतो. परंतु वनस्पतींमध्ये तेल योग्य प्रमाणात तयार झाले आहे की नाही, हे ओळखण्यासाठी उपलब्ध असणाऱ्या पद्धती अत्यंत खर्चिक व वेळखाऊ आहेत. तसेच त्या शेतकऱ्यांना उपलब्ध नसल्याने त्यांच्याकडून चुकीच्या वेळी पिकाची कापणी केली जाते. त्यामुळे प्रचंड नुकसान सोसावे लागते. यामुळेच बरेचसे शेतकरी सुगंधी पिकांच्या लागवडीपासून दूर चालले असल्याचेही चित्र आहे. आता शिवाजी विद्यापीठाच्या या अभिनव संशोधनामुळे थेट शेतामध्ये जाऊन या उपकरणाच्या साहाय्याने पिकामध्ये तेलाचे प्रमाण किती आहे, याचा अंदाज बांधता येणे शक्य झाले आहे.

दूध, साखर आणि सुगंधी वनस्पती

या उपकरणाची उपयुक्तता स्पष्ट करावची झाली, तर ती दूध, साखर उद्योगातील वापराच्या काही उपकरणांसंदर्भास देता येईल. शेतात जाऊन ऊस, त्याच्या पानांची विशिष्ट उपकरणाद्वारे पाहणी, चावणी करून त्याद्वारे साखर उतारा किती येऊ शकते याचा अंदाज घेतला जातो. ऊस पुरेसा पक्व झाला नसल्याचे निदर्शनास आले, तर तो गाळपासाठी नेण्याचे थांबवले जाते. किंवा दूधउत्पादक शेतकऱ्यांकडून दूध खरेदी करताना डेअरीमध्ये विशिष्ट यंत्राद्वारे फॅट मोजले जाते. त्यातून दुधाची प्रत कोणत्या दर्जाची आहे हे समजू शकते. साधारण याच घटकांवर सुगंधी वनस्पतींमधील तेलाचे प्रमाण शोधणारे हे बहुगुणी उपकरण आहे. म्हणजे शेतकरी सध्याचे ऊस, दुधात अनुभवतात, साधारण त्याच तुलनेचा अनुभव त्यांना या सुगंधी उपकरणातून येऊ शकतो. सध्या बनवण्यात आलेले पोर्टेबल उपकरण हे विद्यापीठांमधील उपलब्ध यंत्रणेद्वारे तयार केले आहे. त्याची व्यावसायिक विक्री करण्यासाठी खर्चाचा ताळेबंद करणे गरजेचे आहे. सुगंधी तेलाचे प्रमाण मोजले जात असले, तरी अन्य काही तत्सम कामासाठी याचा वापर करता येईल, असे अधिक उच्च प्रतीचे संशोधन केले जात आहे. या संशोधक चमूला शिवाजी विद्यापीठाचे कुलगुरू डॉ. दिगंबर शिर्के, प्र-कुलगुरू डॉ. प्रमोद पाटील, प्रभारी कुलसचिव डॉ. विलास शिंदे यांचे मार्गदर्शन लाभले. dayanand.lipare@expressindia.com

दयानंद लिपारे

सुगंधी द्रव्य, सौंदर्यप्रसाधने वापरण्याचे प्रमाण दिवसेंदिवस वाढत चालले आहे. त्याकरिता सुगंधी वनस्पतींचे उत्पादन अधिक प्रमाणात होण्याची गरज आहे. त्या दृष्टीने शेतकरी सुगंधी वनस्पतींचे उत्पादन घेण्याकडे वळत आहेत. मात्र त्यामध्ये मुख्य अडचण येते, ती सुगंधी वनस्पतींमधील तेलाचे प्रमाण नेमके किती झाले आहे हे समजण्याची. ते शेतकऱ्यांना नीटपणे समजत नाही. अवेळी, अकाली सुगंधी वनस्पती तोडून त्या तेल गाळपासाठी नेल्या जातात. तेव्हा त्यामध्ये तेलाचे प्रमाण कमी, अल्प, अत्यल्प असल्याचे आढळते

असा शेतकऱ्यांचा अनुभव आहे. परिणामी शेतकऱ्यांचे आर्थिक नुकसान होत असते. या अडचणी पाहता आता शेतकऱ्यांच्या मदतीला एक महत्त्वाचे उपकरण येत आहे.

सुगंधी वनस्पतींमधील तेलाचे प्रमाण मोजण्यासाठी विशेष उपकरणाची निर्मिती करण्यामध्ये शिवाजी विद्यापीठाच्या संशोधकांना यश आले आहे. या संशोधनास भारतीय पेटंट प्राप्त झाले असल्याने गुणवत्तेची खात्री देता येते. शिवाजी विद्यापीठातील प्राध्यापक व सध्या डॉ. होमी

पुढारी

शिवाजी विद्यापीठाच्या वतीने आज

२३ अभ्यासक्रमांच्या पुनर्परीक्षा

कोल्हापूर : शिवाजी विद्यापीठाच्या वतीने मंगळवार (दि. १८) रोजी विविध

२३ अभ्यासक्रमांच्या पुनर्परीक्षा सकाळी १० ते सायंकाळी ५ या तीन सत्रात घेण्यात येणार आहेत.

विद्यापीठातर्फे एम.एस्सी. बॉटनी, फिजिक्स, झुलॉजी, इलेक्ट्रॉनिक्स, मास्टर ऑफ टेक्नॉलॉजी, बॅचलर ऑफ जर्नालिझम,

बी.एस्सी., एम.एस्सी. (इकोनॉमिक्स), मास्टर ऑफ सोशल वर्क, मास्टर ऑफ जर्नालिझम, बी.लिब अँड इन्फॉर्मेशन सायन्स, एमसीए (कॉम्प्युटर सायन्स), एम.ए मास कम्युनिकेशन, एमए रशियन, एमबीए (रुरल मॅनेजमेंट) आदी अभ्यासक्रमांच्या परीक्षा घेण्यात येणार असल्याची माहिती प्रभारी कुलसचिव डॉ. व्ही. एन. शिंदे यांनी दिली.